

ПРАВО НА ІНФОРМАЦІЮ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕМОКРАТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ: УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД

Т. О. Приступенко

*Інститут журналістики
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
вул. Ю. Ілленка, 36/1, Київ, 04119, Україна*

Мета статті — вивчення особливостей реалізації права на інформацію в українському суспільстві з урахуванням викликів XXI ст. та визначення можливостей їхнього подолання відповідно до європейських демократичних цінностей. Під час дослідження було застосовано загально логічні методи й узагальнення. Розглянуто міжнародну та вітчизняну нормативно-правову базу реалізації права на інформацію. Розкрито зміст конфіденційної та публічної інформації. Досліджено прояви перешкоджання доступу до публічної інформації. Висвітлено проблему зростання кількості фейків та дезінформації, розглянуто європейський досвід протидії означеним явищам. Досліджено останні ініціативи щодо протидії дезінформації з боку українських органів державної влади, виділено можливості та загрози їх впровадження для свободи слова в Україні.

Ключові слова: *інформація, право на інформацію, демократичні цінності, публічна інформація, перешкоджання доступу до інформації, недостовірні інформація, дезінформація, фейк, свобода слова.*

Інтеграція України у європейську спільноту актуалізує процеси імплементації європейських інформаційно-правових стандартів як у вітчизняне законодавство, так і в суспільне життя, важливим компонентом якого є масові комунікації. Оскільки європейські демократичні цінності базуються на інституті прав людини, реалізація якого нерозривно пов'язана із правом на інформацію, то вивчення питання сучасного українського досвіду реалізації права на інформацію стає особливо актуальним.

Проблема забезпечення права на інформацію є комплексною, передбачає вивчення міжнародної та вітчизняної законодавчої бази, потребує поєднання результатів досліджень соціально-комунікативного та правового спрямування. Вивченню особливостей нормативно-правового регулювання права на інформацію в українському та міжнародному законодавстві присвячені праці таких авторів, як А. С. Мартюк [13], О. О. Одінцева та Є. В. Дергачов [14], О. В. Цимбалюк [23], зміст конфіденційної інформації та можливості захисту персональних даних із врахуванням міжнародних практик розглянуто С. Г. Гордієнко [7] та А. Іщенко [11]. Сутність фейків як інформаційної загрози для сучасного суспільства та можливості протистояння дезінформації з урахуванням європейського досвіду розглядаються

в працях Г. Почепцова [15], О. В. Тронько, Ю. С. Довгаля [21] та ін. Дослідження проявів порушень права на інформацію регулярно проводять міжнародні та національні громадські організації, зокрема Інститут масової інформації [1–5].

У сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства проблема забезпечення права на інформацію має досліджуватися в контексті пошуку оптимального поєднання демократичних цінностей та свобод із необхідністю захисту персональних даних та впровадження практичних заходів щодо протидії фейкам та дезінформації. Важливим є розгляд можливостей імплементації європейського досвіду в українські реалії.

Мета статті. Завданням проведення дослідження є вивчення особливостей реалізації права на інформацію в українському суспільстві з урахуванням інформаційних викликів XXI ст. та визначення можливостей їхнього подолання відповідно до європейських демократичних цінностей.

У процесі дослідження було застосовано загальнологічні методи й прийоми пізнання, зокрема аналіз, синтез, узагальнення, системний підхід (для всебічного розгляду нормативно-правової бази реалізації права на інформацію, його змістовних елементів), методи порівняння та узагальнення (для вивчення ставлення науковців та експертів до фейків і дезінформації, а також напрямів протидії цим явищам у сучасному медіапросторі без обмеження права на інформацію).

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження позицій українських науковців щодо змістовних елементів права на інформацію виявило наявність суттєвих розбіжностей. Тому доцільним у вивченні цього питання є прийняття за основу міжнародних нормативно-правових актів, ратифікованих Україною, та вітчизняної законодавчої бази.

Міжнародні стандарти забезпечення права на інформацію базуються на Загальній декларації прав людини (прийнята ООН в грудні 1948 р.) [10], де у ст. 19 визначається право особи на свободу пошуку, одержання та поширення інформації. Крім цього, право на інформацію закріплене у Міжнародному пакті ООН про громадянські та політичні права (ст. 19) та Європейській конвенції прав людини і основоположних свобод (ст. 10) [23, с. 86] і нерозривно пов'язане з правом на свободу переконань.

Міжнародні демократичні принципи забезпечення права на інформацію імplementовані в Конституції України, законах України та інших підзаконних нормативно-правових актах. Насамперед ст. 34 Конституції України передбачає та гарантує «право кожного на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань; право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб на свій вибір» [12]. Варто наголосити, що категорії «право на інформацію» та «право на свободу думки і слова» не є тотожними, а співвідносяться як часткове і ціле. Про це також свідчить зміст ст. 34 Конституції України та ст. 10 Європейської конвенції прав людини і основоположних свобод.

Пов'язаними з гарантуванням права на інформацію є такі права, закріплені в Конституції України:

- заборона цензури (ст. 15);
- таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, винятки можуть бути встановлені лише судом (ст. 31);
- право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів та переконань (ст. 34);
- право звернення до органів державної влади, місцевого самоврядування та до посадових і службових осіб цих органів (ст. 40);
- право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення (ст. 50);
- свобода творчості (ст. 54).

Перелічені конституційні права українців на доступ до інформації відповідають міжнародним демократичним стандартам, а принцип свободи пошуку, отримання та поширення інформації, закріплений в ст. 34 Конституції України, відтворює ст. 19 Загальної декларації прав людини [10].

Однак важливо відзначити, що більшість норм Конституції України все ж таки має декларативний характер. Тому з метою деталізації та впорядкування відносин у сфері права на інформацію було прийнято Закони України (далі — ЗУ) «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про державну таємницю», «Про науково-технічну інформацію», «Про національну безпеку України», «Про видавничу справу», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про телебачення та радіомовлення», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», «Про доступ до судових рішень», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» та інші. Систематизація відомостей щодо права на інформацію як елементу правового статусу особи наведена у Роз'ясненні Міністерства юстиції України від 03.05.2012 [16].

Змістовні елементи права на інформацію доцільно розглядати відповідно до ЗУ «Про інформацію» [18], де у ст. 5 закладено можливості «вільного одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів». У ст. 302 Цивільного кодексу України [22] перелік змістовних компонентів права фізичної особи на інформацію передбачає «вільне збирання, зберігання, використання і поширення», крім того, встановлено вимоги до фізичної особи переконатися в достовірності інформації, отриманої не з офіційних джерел. Юридичні особи також є суб'єктами права на інформацію, водночас не допускається збирання, зберігання, використання і поширення інформації про особисте життя фізичної особи без її згоди, за винятком випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Висока роль та значення права на інформацію відзначається у Стратегії кібербезпеки України [19], де провідне місце серед національних інтересів в інформаційній сфері посідає конституційне право людини та громадянина щодо отримання інформації та користування нею.

У Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні [20], прийнятій ще у 2013 р., перед органами влади поставлене завдання забезпечення високого рівня

доступності для населення інформації та технологій, вдосконалення системи державних гарантій конституційних прав в інформаційній сфері. У межах виконання цього завдання у 2019 р. було створено Міністерство цифрової трансформації України.

У контексті дотримання прав людини важливим є забезпечення оптимального співвідношення реалізації права на інформацію та пов'язаних із ним прав на свободу думки та слова, свободу переконань та їхнього вираження з одного боку та протилежними до них за сутністю правами на недоторканість приватного життя, захист персональної інформації, прав на таємницю, конфіденційність тощо.

Законом України «Про інформацію» визначено, що будь-яка інформація є відкритою, крім тієї, що зарахована до інформації з обмеженим доступом (конфіденційна, таємна або службова). Вивчаючи особливості реалізації права на інформацію з різним порядком доступу, О. О. Одінцова та Є. В. Дергачов [14, с. 87] із посиланням на С. Г. Гордієнко [7, с. 235] відзначають, що «відкрита інформація систематично публікується в офіційних друкованих виданнях, поширюється засобами масової комунікації, а також безпосередньо надається зацікавленими особам».

До конфіденційної інформації про фізичну особу належать, зокрема, дані про її національність, освіту, сімейний стан, релігійні переконання, стан здоров'я, а також адреса, дата і місце народження. Конфіденційну інформацію можуть поширювати фізичні та юридичні особи за їх бажанням відповідно до передбачених умов. Прикладом масштабного порушення права на конфіденційність інформації є діяльність соціальної мережі «Facebook» зі збору особистих даних користувачів для рекламних цілей без достатньої їх згоди. У 2017 р. іспанське Агентство із захисту даних (AEPD) наклало на компанію штраф розміром 1,2 млн євро [21, с. 180], у 2018 р. штрафні санкції наклала Великобританія, а у 2019 р. — США.

Розвиток інформаційних технологій актуалізує проблему захисту конфіденційної інформації в усьому світі, відповідно, стає очевидною необхідність посилення ролі держави в регулюванні інформаційних відносин та обмеженні певних прав і свобод для захисту інших. Відповіддю на скандали з витоком персональних даних стало оновлення Загального регламенту захисту даних (GDPR) країн ЄС та Європейської економічної зони. Нові правила вступили в дію з травня 2018 р. [11].

У суспільному житті та соціальних комунікаціях важливим є забезпечення права на доступ до публічної інформації, якою, відповідно до українського законодавства, визначається «відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації» [17]. Законом України «Про доступ до публічної інформації» [17] реалізовується презумпція відкритості інформації про діяльність державних органів і органів місцевого самоврядування (за винятком інформації, що становить державну таємницю або інші таємниці, які спеціально охороняються законом). Однак вимог законодавства дотримуються не завжди — існує достатньо прикладів перешкоджання доступу до публічної інформації.

Досліджуючи особливості перешкоджання доступу до публічної інформації, з якими стикаються українські журналісти, фахівці Інституту масової інформації (ІМІ) як основні ініціатори таких обмежень виділяють органи центральної та місцевої влади. До 2015 р. частка зафіксованих обмежень доступу до публічної інформації у загальній кількості порушень свободи становила менше 3 % (рис. 1). У наступні роки спостерігалось різке збільшення зафіксованих обмежень доступу до публічної інформації, і в 2017 р. ця категорія порушень посіла друге місце після перешкоджання законній професійній діяльності журналістів. За результатами 2018–2019 рр., гострота питання обмеження доступу журналістів до публічної інформації знижується. Натомість, як і в буремному 2014 р., на передній план знову виходить проблема фізичної агресії щодо журналістів (перешкоджання, погрози, побиття).

Рис. 1. Кількість перешкоджань доступу журналістів до публічної інформації, зафіксовані ІМІ у 2013 — жовтні 2019 рр.

Джерело: складено автором за матеріалами [1–5]

Імплементация європейських цінностей в українській реалії потребує забезпечення оптимального співвідношення у сфері права на доступ до інформації та захисту персональних даних.

Проведене дослідження буде неповним без розгляду наявних проявів гіпертрофії та викривлення права на інформацію в українських реаліях, зокрема проблеми масовості фейків та дезінформації. Новацією останнього року стала практика поширення Telegram-каналів із новинами та так званими інсайтами невідомого походження та невизначеної достовірності. Водночас поширення фізичною особою інформації без переконання в її достовірності є прямим порушенням ст. 302 Цивільного кодексу України [22]. З іншого боку, Європейським судом встановлена можливість реалізації особою права на інформацію як права на самовираження людини незалежно від мети — для отримання приватної користі, із метою політичної пропаганди, релігійної діяльності тощо.

Вивчаючи саму сутність фейків, О. В. Тронько та Ю. С. Довгаль [21, с. 179] наголошують, що «фейк» є не просто піддробкою інформації, а фальшивкою, яка поширюється навмисне з метою дезінформації аудиторії. Отже, можна зробити висновок, що протидія поширенню фейків не є порушенням права на інформацію. Щодо глибокості фейків висловлюються і бельгійські медіаексперти Стефан Обек та професор Франсуа Ендрікс [9]. Водночас актуальним викликом для суспільства сучасності є пошук «золотої середини» між реалізацією права на інформацію та свободою слова, з одного боку, та необхідністю боротьби з фейками та дезінформацією — з іншого.

Погоджуючись з думкою Г. Почепцова [15], можна вважати фейки новою формою пропаганди ХХІ ст. та відзначити неготовність світу до переходу від традиційних медіа, в роботі яких право на інформацію поєднувалося з інститутом перевірки її на достовірність, до соціальних медіа без меж та практично без обмежень.

Феномен фейків у швидкості їх поширення — «хвилину тому їх нібито і не було, а потім всі тільки про них і говорять» [15]. Появу та поширення фейкових новин можна порівняти з «лавиною», водночас фейки часто змінюють один одного, можуть навіть не затримуватися в пам'яті, однак формують загальний соціальний фон, вигідний замовнику їх поширення.

Водночас роль поширювачів фейків доволі часто виконують самі споживачі інформації, оскільки фейки більше відповідають їхній моделі світу, ніж фактам. Якщо індустрія фактів базувалася на роботі журналістів, то індустрія фейків спирається на мільйони читачів, кожен із яких одночасно є і журналістом.

Європейські методи протидії поширенню інформації з порушенням загально-визнаних правил і стандартів журналістики базуються на використанні регуляторів медіасфери, які встановлюють національні правила запобігання зловживанням свободою слова та контролюють дотримання цих правил. В Україні таким регулятором є Національна рада з питань телебачення і радіомовлення (далі — Нацрада), обов'язком якої є формування практики захисту національного інформаційного простору та активна співпраця з європейськими регуляторами задля впровадження спільних механізмів запобігання зловживанням у сфері свободи слова. Однак суттєвим ризиком для права на інформацію та свободи слова в Україні є високий рівень залежності політики та рішень Нацради від політичних вподобань її керівництва та влади загалом. Оскільки більшість українських ЗМІ контролюють олігархи, які підтримують окремі політичні сили, то діяльність Нацради стає елементом суто політичної боротьби всередині країни із використанням «національних інтересів» як прикриття «політичних замовлень».

Повертаючись до європейського досвіду боротьби з викривленням інформації, зупинимося на прийнятому у 2018 р. Кодексі практики Європейського Союзу щодо протидії дезінформації (далі — Кодекс), який охоплює три напрями: контроль за політичною рекламою, блокування ботів та ліквідація фейкових акаунтів. Приєднання представників інформаційного бізнесу країн ЄС до Кодексу та застосування його в практиці своєї роботи є добровільним [8].

У контексті реалізації заходів боротьби з дезінформацією Міністерство культури, молоді та спорту України також розробило та презентувало концепцію захисту

вітчизняного інформаційного простору від дезінформації. Ці питання планується винести в окремий законопроект із робочою назвою «Про боротьбу з дезінформацією» (окремий від законопроекту «Про медіа», над яким зараз працює Комітет з питань гуманітарної та інформаційної політики) [6]. Ключовою новацією є ідея запровадження адміністративної (за одноразове поширення дезінформації без ознак замовлення, відсутність вихідних даних про медіа) та кримінальної (умисне, систематичне поширення дезінформації; умисне поширення дезінформації на замовлення третьої особи або якщо спричинено шкоду; втручання в діяльність журналіста та/або медіа; підкуп) відповідальності за дезінформацію. Однак такі норми можуть мати конфлікт зі ст. 30 Закону України «Про інформацію» [18], якою встановлено неможливість притягнення до відповідальності за висловлення оціночних суджень; оціночні судження не підлягають спростуванню та доведенню їх правдивості; ст. 4 Закону України «Про телебачення і радіомовлення», якою передбачено державне гарантування вільного і відкритого обговорення суспільно важливих проблем із застосуванням телебачення і радіомовлення [13, с. 99], а також низкою інших чинних норм законодавства у сфері права на інформацію.

Погоджуючись із необхідністю формування дієвих засобів протидії фейкам та дезінформації, важливо застерегти, що встановлення адміністративної відповідальності за будь-яке поширення недостовірної інформації може призвести до необґрунтованого втручання у свободу слова. Додаткову загрозу створює ризик вибірковості такого втручання, оскільки через брак у державі фінансових ресурсів повна ідентифікація всієї новинної інформації в суспільстві може стати ускладненою. Крім того, питання викликає методика визначення індексів достовірності інформації.

Важливо наголосити, що хоча зовні такі ініціативи цілком відповідають європейським демократичним цінностям та вписуються у парадигму Кодексу практики Європейського Союзу щодо протидії дезінформації, однак в українських реаліях існує загроза формування контролю інформаційного поля, яка, в свою чергу, може стати першим кроком на шляху обмеження права на інформацію та свободи слова в Україні. Тому важливим є узгодження зазначених ініціатив з чинним вітчизняним та міжнародним законодавством, а також врахування експертних думок самих журналістів та представників медійної спільноти.

Висновки. Отже, право на інформацію є одним із визначальних прав людини, закріпленим у міжнародному та вітчизняному законодавстві, яке передбачає вільне збирання, зберігання, використання та поширення інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів. У суспільному житті та соціальних комунікаціях важливим є забезпечення права на доступ до публічної інформації, якою є інформація про діяльність державних органів і органів місцевого самоврядування.

Наразі реалізація права на інформацію в Україні стикається з викликом протидії масовим атакам фейкових новин та дезінформації, проте в цій боротьбі важливе дотримання демократичних європейських цінностей та недопущення перегинів у бік необґрунтованого втручання в свободу слова. Відкритим залишається питання

фактичного (а не декларативного) впровадження міжнародних стандартів журналістської діяльності.

Перспективами подальших досліджень є розробка концептуальних засад та практичних кроків для імплементації європейського досвіду дотримання права на інформацію з одночасною протидією дезінформації, а також організація плідної співпраці з Міністерством культури, молоді і спорту України у цьому напрямі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барометр свободи слова за жовтень 2019. Інститут масової інформації. 07.11.2019. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/75-porushen-svobody-slova-zafiksovano-v-ukrayini-u-tretomu-kvartali-2019-roku-imi-i29933>.
2. Барометр свободи слова. 116 порушень свободи слова зафіксовано в Україні за перше півріччя цього року. Інститут масової інформації. 04.07.2019. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/116-porushen-svobody-slova-zafiksovano-v-ukraini-za-pershe-pivrichchia-tsoho-roku-imi-i28278>.
3. Барометр свободи слова. 235 порушень свободи слова зафіксовано в Україні у 2018 році. Інститут масової інформації. 17.01.2019. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/235-porushen-svobody-slova-zafiksovano-v-ukraini-u-2018-rotsi-doslidzhennia-imi-i28320>.
4. Барометр свободи слова. 75 порушень свободи слова зафіксовано в Україні у третьому кварталі 2019 року. Інститут масової інформації. 03.10.2019. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/75-porushen-svobody-slova-zafiksovano-v-ukrayini-u-tretomu-kvartali-2019-roku-imi-i29933>.
5. Барометр свободи слова. У 2017 році в Україні зафіксовано 274 порушення свободи слова. Інститут масової інформації. 29.12.2017. URL: <http://imi.org.ua/news/u-2017-rotsi-v-ukrajini-zafiksovano-274-porushennya-svobody-slova-imi/>.
6. Версюк І. Україна – це країна, яка веде війну. Країна, на яку напали. Інтерв'ю НВ з Володимиром Бородянським – повна версія. 24.11.2019. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/chas-zmin-z-nv/volodimir-borodyanskiy-pro-regulyuvannya-info-prostoru-interv-yu-novini-ukrajini-50054839.html>.
7. Гордієнко С. Г. Конфіденційна інформація та «таємниці»: їх співвідношення. Часопис Київського університету права. 2013. № 4. С. 233–238.
8. Детектор медіа. Єврокомісія доповіла, як впроваджується план протидії дезінформації. 29.01.2019. URL: <https://detector.media/infospace/article/144426/2019-01-29-evrokomisiya-dopovila-yak-vprovadzhuetsya-plan-protidii-dezinformatsii/>.
9. Єремїца В. Дезінформація і фейки такі ж згубні, як природні чи екологічні катастрофи – бельгійський експерт. 29.11.2018. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29570796.html>.
10. Загальна декларація прав людини: Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/995_015.
11. Іщенко А. Захист персональних даних в ЄС: заборона на фото і багатомільйонні штрафи. 11.06.2018. URL: <https://www.segodnya.ua/ua/world/europe/zashchita-personalnih-dannyh-v-es-zapret-na-foto-i-mnogomilionnye-shtrafy-1144877.html>.

12. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
13. Мартюк А. С. Право на інформацію як особисте немайнове право фізичних осіб. Південноукраїнський правничий часопис. 2014. № 3. С. 98–100.
14. Одінцева О. О., Дергачов Є. В. Право на інформацію та реалізація інформаційних прав у сфері особистих немайнових прав людини в Україні. Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право. 2013. № 2. С. 85–90.
15. Почепцов Г. Как борются с фейками: новые подходы. 19.08.2018. URL: https://ms-detector.media/trends/1411978127/kak_borotsya_s_fejkami_novye_podkhody/.
16. Право на доступ до інформації як елемент правового статусу особи : Роз'яснення Міністерства юстиції України від 03.05.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/n0012323-12>.
17. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17/ed20110113>.
18. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.
19. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 27 січня 2016 року «Про Стратегію кібербезпеки України» : Указ Президента України від 15.03.2016 № 96/2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/96/2016/conv>.
20. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.05.2013 № 386-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/386-2013-%D1%80>.
21. Тронько О. В., Довгаль Ю. С. Зарубіжний досвід боротьби з фейками та дезінформацією. Порівняльно-аналітичне право. 2019. № 2. С. 178–182.
22. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/ed20150405#n1657>.
23. Цимбалюк О. В. Право на інформацію та право від інформації: інституційний взаємозв'язок у законодавстві окремих країн Європейського Союзу. Інформація і право. 2014. № 3. С. 84–91.

REFERENCES

1. Barometr svobody slova za zhovten 2019. Instytut masovoi informatsii. 07.11.2019. Retrieved from <https://imi.org.ua/monitorings/75-porushen-svobody-slova-zafiksovano-v-ukrayini-utretomu-kvartali-2019-roku-imi-i29933> (in Ukrainian).
2. Barometr svobody slova. 116 porushen svobody slova zafiksovano v Ukraini za pershe pivrichchia tsoho roku. Instytut masovoi informatsii. 04.07.2019. Retrieved from <https://imi.org.ua/monitorings/116-porushen-svobody-slova-zafiksovano-v-ukraini-za-pershe-pivrichchiats-oho-roku-imi-i28278> (in Ukrainian).
3. Barometr svobody slova. 235 porushen svobody slova zafiksovano v Ukraini u 2018 rotsi. Instytut masovoi informatsii. 17.01.2019. Retrieved from <https://imi.org.ua/monitorings/235-porushen-svobody-slova-zafiksovano-v-ukraini-u-2018-rotsi-doslidzhennia-imi-i28320> (in Ukrainian).

4. Barometr svobody slova. 75 porushen svobody slova zafiksovano v Ukraini u tretomu kvartali 2019 roku. Instytut masovoi informatsii. 03.10.2019. Retrieved from <https://imi.org.ua/monitorings/75-porushen-svobody-slova-zafiksovano-v-ukrayini-u-tretomu-kvartali-2019-roku-imi-i29933> (in Ukrainian).
5. Barometr svobody slova. U 2017 rotsi v Ukraini zafiksovano 274 porushennia svobody slova. Instytut masovoi informatsii. 29.12.2017. Retrieved from <http://imi.org.ua/news/u-2017-rotsi-v-ukrajini-zafiksovano-274-porushennia-svobody-slova-imi/> (in Ukrainian).
6. Versiuk, I. Ukraina – tse kraina, yaka vede viinu. Kraina, na yaku napaly. Interviu NV z Volodymyrom Borodianskym – povna versiia. 24.11.2019. Retrieved from <https://nv.ua/ukr/ukraine/chas-zmin-z-nv/volodimir-borodyanskiy-pro-regulyuvannya-info-prostoru-interv-yu-novini-ukrajini-50054839.html> (in Ukrainian).
7. Hordiienko, S. H. (2013). Konfidentsiina informatsiia ta «taiemnytsi»: yikh spivvidnoshennia: Chasopys Kyivskoho universytetu prava, 4, 233–238 (in Ukrainian).
8. Detektor media. Yevrokomisiia dopovila, yak vprovadzhuietsia plan protydii dezinformatsii. 29.01.2019. Retrieved from <https://detector.media/infospace/article/144426/2019-01-29-evrokomisiya-dopovila-yak-vprovadzhuietsya-plan-protidii-dezinformatsii/> (in Ukrainian).
9. Yeremitsa, V. Dezinformatsiia i feiky taki zh zhubni, yak pryrodni chy ekolohichni katastrofy – belhiiskyi ekspert. 29.11.2018. Retrieved from <https://www.radiosvoboda.org/a/29570796.html> (in Ukrainian).
10. Zahalna deklaratsiia prav liudyny: Pryiniata i proholoshena rezoliutsiieiu 217 A (III) Heneralnoi Asamblei OON vid 10.12.1948. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/995_015 (in Ukrainian).
11. Ishchenko, A. Zakhyst personalnykh danykh v YeS: zaborona na foto i bahatomilionni shtrafy. 11.06.2018. Retrieved from <https://www.segodnya.ua/ua/world/europe/zashchita-personalnyh-dannyh-v-es-zapret-na-foto-i-mnogomilionnye-shtrafy-1144877.html> (in Ukrainian).
12. Konstytutsiia Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 № 254k/96-VR. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr> (in Ukrainian).
13. Martiuk, A. S. (2014). Pravo na informatsiiu yak osobyste nemainove pravo fizychnykh osib: Pivdenoukraiinskyi pravnychi chasopys, 3, 98–100 (in Ukrainian).
14. Odintsova, O. O., & Derhachov, Ye. V. (2013). Pravo na informatsiiu ta realizatsiia informatsiinykh prav u sferi osobystykh nemainovykh prav liudyny v Ukraini: Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy «Kyivskyi politekhnichniy instytut». Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo, 2, 85–90 (in Ukrainian).
15. Pochepcov, G. Kak borot'sja s fejkami: novye podhody. 19.08.2018. Retrieved from https://ms.detector.media/trends/1411978127/kak_borotsya_s_feykami_novye_podkhody/ (in Russian).
16. Pravo na dostup do informatsii yak element pravovoho statusu osoby : Roz'iasnennia Ministerstva yustytzii Ukrainy vid 03.05.2012. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/n0012323-12> (in Ukrainian).
17. Pro dostup do publichnoi informatsii : Zakon Ukrainy vid 13.01.2011 № 2939-VI. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17/ed20110113> (in Ukrainian).
18. Pro informatsiiu : Zakon Ukrainy vid 02.10.1992 № 2657-XII. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (in Ukrainian).

19. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 27 sichnia 2016 roku «Pro Stratehiiu kiberbezpeky Ukrainy» : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 15.03.2016 № 96/2016. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/96/2016/conv> (in Ukrainian).
20. Pro skhvalennia Stratehii rozvytku informatsiinoho suspilstva v Ukraini : Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 15.05.2013 № 386-r. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/386-2013-%D1%80> (in Ukrainian).
21. Tronko, O. V., & Dovhal, Yu. S. (2019). Zarubizhnyi dosvid borotby z feikamy ta dezinformatsiieiu: Porivnialno-analitychne pravo, 2, 178–182 (in Ukrainian).
22. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy : Kodeks Ukrainy vid 16.01.2003 № 435-IV. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/ed20150405#n1657> (in Ukrainian).
23. Tsybaliuk, O. V. (2014). Pravo na informatsiiu ta pravo vid informatsii: instytutsiinyi vzaiemozv'iazok u zakonodavstvi okremykh krain Yevropeiskoho Soiuzu: Informatsiia i pravo, 3, 84–91 (in Ukrainian).

doi: 10.32403/0554-4866-2020-2-80-112-123

THE RIGHT TO INFORM IN THE CONTEXT OF EUROPEAN DEMOCRATIC VALUES: THE UKRAINIAN EXPERIENCE

T. O. Prystupenko

*Taras Shevchenko Kyiv National University Institute of Journalism,
36/1, Yurii Illienka St., Kyiv, 04119, Ukraine
4831355@ukr.net*

The purpose of the article is to study the peculiarities of the realization of the right to information in Ukrainian society, taking into account the information challenges of the XXI century and identifying opportunities to overcome them in line with European democratic values. The basis of the research is the general logical methods and techniques of cognition, in particular analysis, synthesis, generalization, systematic approach – for comprehensive consideration of the legal framework for the realization of the right to information, its content elements; methods of comparison and generalization – to study the attitude of scientists and experts on fakes and misinformation, as well as directions of counteracting these phenomena in the modern media space without restricting the right to information.

The Ukrainian experience of exercising the right to information in the context of European democratic values is revealed.

The Ukrainian experience in the exercise of the right to information is systematized, the importance of the implementation of European legislative practices on the right to privacy, protection of personal information, confidentiality, etc. are substantiated. The study of European experience and current domestic initiatives to solve the problem of mass of fakes and misinformation as manifestations of hypertrophy and distortion of the right to information in the Ukrainian realities has been further developed.

The results of the study can be used to develop actions to counteract fakes and misinformation with the right to information in cooperation with the Ministry of Culture, Youth and Sports of Ukraine.

Keywords: *information, right to information, democratic values, public information, obstruction of access to information, false information, misinformation, fake, freedom of speech.*

Стаття надійшла до редакції 12.08.2020.

Received 12.08.2020.